

INTRODUCCIÓ

L'educació és un fet social inherent a l'ésser humà, que és descrita i explicada de manera rigorosa per la teoria de l'educació; és la justificació teòrica de la pràctica educativa (Fermoso, 1981) i un sistema de lleis i de principis que es refereixen al coneixement i la transmissió del fenomen educatiu i que es projecten en prediccions (Capella, 1987) o recomanacions útils respecte dels seus efectes. L'educació va de la mà amb la història de les societats, ja que aquestes donen suport a la seua existència en l'ensenyament, i és ací on conflueixen la teoria i la història de l'educació.

L'objectiu d'aquest volum és servir com a material de suport per a l'alumnat que curse l'assignatura de Teoria i Història de l'Educació, per la qual cosa la finalitat d'aquest és exclusivament didàctica. S'han arreplegat plantejaments d'autors rellevants de les dues disciplines, i s'han seleccionat, resumit i analitzat manuals, textos i articles científics a partir dels quals s'ha fet una síntesi d'idees. Amb la finalitat de transmetre fefaentment el plantejament d'alguns acadèmics i experts, de vegades, es transcriuen les seues idees originals.

El volum està constituït per sis capítols; cadascun d'aquests conté el desenvolupament teòric de la temàtica tractada i un exercici d'aplicació pràctica, de manera que els estudiants puguen desenvolupar competències conceptuals i procedimentals.

En el primer capítol, titulat "L'escola: el fet escolar i la comunitat educativa. Significat i sentit de l'educació", el professor José María Sola, partint del principi que la missió de l'escola no es redueix a la simple transmissió de coneixements, tracta el sentit i les dimensions de l'escola amb un enfocament holístic. L'autor destaca les dimensions de la educació –moral, social, econòmica i política–, i també els principis que han de regir l'educació, i que han sigut defensats per diversos organismes nacionals i internacionals, com la Declaració Universal dels Drets Humans (1948), la Constitució Espanyola (1978), la Convenció dels Drets de l'Infant (1989), el Pla d'Acció Integral sobre l'Educació per a la Pau, els Drets Humans i la Democràcia, aprovat per la Conferència General de la UNESCO (1995) i el Fòrum Mundial sobre l'Educació de Dakar (2000).

L'ésser humà es desenvolupa en camps d'actuació cada vegada més complexos; aquesta diversitat suposa que l'escola no és l'únic àmbit formatiu, ni pot aportar en exclusivitat els coneixements formatius que necessita una persona per a la plena realització d'aquesta. De les diferents denominacions que categoritzen els tipus d'educació, en aquest capítol s'expliquen l'educació formal, no formal i informal, les particularitats, les finalitats i els àmbits d'actuació d'aquestes.

En el segon capítol el professor Vicent Mas analitza el procés diacrònic d'institucionalització de l'escola des de l'edat antiga fins a l'edat moderna. Concretament explica el desenvolupament escolar des de l'educació grega (s. VIII a. C. - any 30), basada en els principis de *paideia* i *areté*; la *humanitas* romana, fundada en una pedagogia pràctica; el cristianisme (s. I d. C. - segle VIII), que es fonamenta en la concepció teocèntrica de la vida, en la consideració que tots som iguals davant de Déu, la necessitat de l'educació per al perfeccionament i en la cerca de la felicitat i de la perfecció per al *més enllà*; i l'educació medieval (s. V - s. XV), caracteritzada pel marcat teocentrisme. En aquest mateix capítol s'explica el desenvolupament de l'educació en l'edat moderna, període en el qual s'afirma el valor de la persona per l'educació. Aquesta revitalització de l'autonomia humana es farà efectiva a través de tres grans corrents pedagògiques: l'humanisme, el realisme pedagògic, amb el naixement de la didàctica de Wolfgang Ratke i Juan Amós Comenio, i la Il·lustració.

En el capítol 3, la professora Beresaluce Díez tracta el "Procés diacrònic de la institucionalització de l'escola: Pedagogia moderna i corrents pedagògics contemporanis". Tres segles d'història que guarden moltes de les tradicions culturals de l'edat mitjana alhora que proposen noves alternatives que anuncien el naixement d'una nova sensibilitat que té com a denominador comú afirmar el valor de l'home per la força de l'educació i la cultura. L'esmentada revitalització de l'autonomia humana es farà efectiva a través de tres grans corrents pedagògiques: l'humanisme, que promou l'educació europea des de mitjan segle XIV fins a finals del segle XVI, i que es caracteritza per convertir l'home en el protagonista fonamental de la cultura; el realisme pedagògic, que abraça el segle XVII i part del XVIII, i que es caracteritza per convertir el sentiment i l'experiència empírica en eixos nuclears de la formació i la veritat, i la il·lustració, un moviment plural del s. XVIII que converteix la raó i l'experiència en l'eix central de la realització personal. Finalment, es tracten els reptes de l'educació en el segle XXI, que demanda professionals creatius, emprenedors, crítics, competents en els TIC, autònoms i amb alts dots socials, que s'adaptin fàcilment a ambients laborals, capaços de treballar en equip.

En el capítol 4, els professors Diego Gavilán i Gladys Merma analitzen la "Cultura, valors i educació. Problemes i reptes de l'escola actual". La diver-

sitat és una de les característiques de les societats contemporànies i, per tant, un dels grans que afronta l'educació actual. En aquest capítol es reflexiona sobre els conceptes clau vinculats amb el tema com la cultura, l'enculturació, l'aculturació, la transculturació i la socialització. Així mateix, es tracta la personalització com un procés dinàmic mitjançant el qual l'individu aconsegueix la maduresa i es fa trobant-se a si mateix, on l'educació té un paper crucial.

Un altre aspecte relacionat amb l'educació actual és la convivència, a l'escola i en la societat. Hi ha consens a reconèixer que els problemes més àlgids que afecten l'educació actual estan relacionats amb els fenòmens que afecten la convivència escolar com l'assetjament entre iguals, la disrupció, la indisciplina i noves problemàtiques com el *ciberbullying*, *grooming*, *sexting* i la pèrdua d'autoritat del mestre, i en general la desafecció que sent l'alumnat cap al sistema escolar. Es fa un èmfasi especial en la violència escolar, les causes i les conseqüències d'aquestes, les persones que hi intervenen i també les possibles vies de solució, especialment a través de la prevenció. L'educació del segle XXI ha d'ampliar els objectius per a respondre a aquesta problemàtica o continuarà sent criticada i no contribuirà al desenvolupament ni de la persona ni de la societat.

En el capítol 5, la professora Ana Parodi reflexiona al voltant de "L'educand. Educabilitat humana i la fi de l'educació. Noció d'educació". S'analitzen l'educabilitat o la capacitat per a ser educat i la subjectivitat de l'educand, que s'evidencia en tres nivells diferenciats: l'organisme biològic, l'afectivitat i el jo. Així mateix, es discuteix el terme *educació* com a superació de dos processos previs a aquesta: instrucció i formació, i s'analitza l'educació com el mitjà necessari perquè l'educand pugui perfeccionar-se. El capítol finalitza amb la defensa de l'educació integral, que suposa el desenvolupament de les dimensions generals de la intervenció educativa en cada educand (intel·ligència, afectivitat, voluntat, caràcter, personalitat i corporeïtat). Només d'aquesta manera la persona serà capaç d'afrontar amb llibertat i possibilitats d'èxit les situacions més i menys complexes que sorgisquen en tots els àmbits de la seua vida.

En el capítol 6, titulat "La professió docent: models metafòrics, estils docents. L'autoritat docent i reptes del mestre en el segle XXI", la professora Gladys Merma parteix de la hipòtesi de considerar el mestre com l'actor educatiu més important. Parlar del paper del mestre no deixa de ser una aventura i un repte.

De fet avui es posa en quarantena la fins ara tradicional funció del professor a l'aula de primària, secundària o universitària.

Des de sempre es va entendre que el professor era el portador oficial dels coneixements i el seu paper fonamental era la transmissió dels mateixos a l'aula; en l'actualitat aquest concepte ha canviat, ja que el professor no és

l'única font d'informació. Les tecnologies de la informació i de la comunicació ofereixen la informació i dades de forma més atractiva, en franca competència amb la qual aporta el professor a l'aula. Cal preguntar-se, per això, si és necessari assignar un nou paper al mestre o aprofundir en el rol que fins ara assumit.

En aquest capítol es reflexiona sobre la docència com a professió i l'evolució de la professió docent per a després establir la diferència entre educador, educador professional i professional de l'educació. Posteriorment, es defineixen els trets professionals del mestre i s'analitzen les funcions docents; així mateix, s'inclou una breu anàlisi sobre els canvis que proposa la LOMCE en relació amb les funcions del professorat. Més endavant s'analitzen els estils docents per a, finalment explicar els models metafòrics del mestre.

Espere que aquest volum aconseguisca les seues finalitats i, sobretot, desperte la inquietud i l'interès en els futurs mestres per seguir aprenent la teoria substantiva de l'educació i per conèixer, críticament i reflexiva, com es van gestar i evolucionar les doctrines pedagògiques i la institució educativa. Finalment, done les gràcies als meus companys i companyes de l'Àrea de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat d'Alacant per l'esforç i el temps dedicat en l'elaboració d'aquest material.

Gladys Merma-Molina